

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Brně rozhodl samosoudkyní JUDr. Janou Kubenovou v právní věci
žalobkyně: **PaedDr. M. Š.**, narozená
bytem

proti
žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**
se sídlem Křížová 25, 225 08 Praha 5

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 5. 10. 2018, č. j. RN-575 525 2184-315-EKB

takto:

- I. **Žaloba se zamítá.**
- II. **Žádnému z účastníků se nepřiznává náhrada nákladů řízení.**

Odůvodnění:

1. Včas podanou žalobou žalobkyně napadala rozhodnutí žalované vydané dne 5. 10. 2018 pod č. j. RN-575 525 2184-315-EKB.

2. Uvedla, že její syn D. T. v rozhodném období, 1. 9. 2014 – 24. 1. 2017, dosažením 18. roku věku dne ... byl již zletilý, nabyt svéprávnosti a žalobkyně, jakožto matka, již nebyla jeho zákonný zástupce, kterému by jakékoliv školské zařízení umožnilo za syna jednat a nechávat si vystavovat potvrzení o studiu, či se o jeho studium bez jeho souhlasu informovat. O skutečnosti, že by byly důchody vypláceny neprávem, tedy nevěděla, vědět nemohla, nemohla předpokládat a ani nijak vědomě nemohla přeplatek způsobit a dávky sirotčího a vdovského důchodu byly používány ve prospěch syna D. T., nebyla tedy naplněna subjektivní ani objektivní odpovědnost za údajný přeplatek a proto nelze na základě ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. uplatňovat na příjemci nárok na vrácení důchodu.
3. Na základě podaných námitek vydala ČSSZ rozhodnutí 5. 10. 2018, v němž snížila částku přeplatku ve výši 151.903 Kč na částku 145.154 Kč. Argumentace ČSSZ v tomto rozhodnutí, že žalobkyně přeplatek zavinila tím, že část rozhodného období byl zasílán na její bankovní účet je irelevantní. Stále se nejedná o objektivní ani subjektivní zavinění vzniku přeplatku, který byl vyplácen za období, kdy syn údajně nebyl řádným studentem soustavné přípravy dítěte na budoucí povolání. Skutečnost, že synovi od ČSSZ chodily peníze na účet žalobkyně, nedokazuje její zavinění, že syn nestudoval řádnou formou studia a nesplňoval podmínky pro výplatu dávky. Zda a jak syn studoval, v té době nevěděla, vědět nemohla a ani neměla zákonnou možnost se o jeho studiu informovat, ani za syna jednat, protože byl již zletilý.
4. S rozhodnutím ČSSZ ze dne 5. 10. 2018 nesouhlasí co do obsahu i výše přeplatku a domnívá se, že rozhodnutí je v rozporu s ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb.'
5. Navrhovala proto, aby krajský soud vydal rozsudek, kterým shora uvedené rozhodnutí z 5. 10. 2018 zruší, a to z důvodu, že o tom, že by byly důchody vypláceny neprávem, žalobkyně nevěděla, vědět nemohla, nemohla předpokládat a ani jinak vědomě nemohla přeplatek způsobit a dávky sirotčího a vdovského důchodu byly používány ve prospěch syna, nebyla tedy naplněna subjektivní ani objektivní odpovědnost za údajný přeplatek.
6. Pokud jde o napadené rozhodnutí vydané ČSSZ v námitkovém řízení dne 5. 10. 2018, ČSSZ rozhodla tak, že rozhodnutí ČSSZ, č. j. R-22.6.2018-27/575 525 2184/223-135783 ze dne 22. 6. 2018 se mění tak, že

I.

Podle ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů má ČSSZ vůči účastníkovi řízení nárok na vrácení přeplatku:

- a) v částce 115.471 Kč, který vznikl na vdovském důchodu a na sirotčím důchodu pro dítě D. Š., nar. za období od 14. 12. 2015 do 31. 8. 2016,
- b) v částce 27.283 Kč, který vznikl na vdovském důchodu za období od 2. 10. 2016 do 24. 1. 2017,

- c) v částce 2.400 Kč, který vznikl poskytnutím jednorázového příspěvku dle zákona č. 381/2015 Sb. k vdovskému důchodu ve výši 1.200 Kč a k sirotčímu důchodu ve výši 1.200 Kč v únoru 2016.

II.

Celková výše přeplatku na vdovském a sirotčím důchodu a jednorázovém příspěvku dle zákona č. 381/2015 Sb. dle výroku č. I. činí 145.154 Kč.

III.

Podle § 115a odst. 1 písm. a) zákona č. 582/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů se část přeplatku ve výši 145.154 Kč zúčtovává s doplatkem na starobním důchodu ve výši 45.113 Kč náležejícím účastníkovi řízení na základě rozhodnutí ČSSZ, č. j. R-5.4.2018-427/575 525 2184 ze dne 5. 4. 2018.

IV.

Podle ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, se účastníkovi řízení ukládá povinnost vrátit ČSSZ zbývající část uvedeného přeplatku ve výši 100.041 Kč, a to do 8 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí.

7. V odůvodnění mj. uvedeno, že prostudováním spisové dokumentace ČSSZ zjistila, že účastníci řízení byl rozhodnutím ČSSZ ze dne 11. 10. 2010 přiznán od 27. 8. 2010 podle ust. § 49 odst. 1 písm. a) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zdp“) vdovský důchod a podle ust. § 52 odst. 1 písm. a) zdp sirotčí důchod pro dítě D. Š., nar. (dále jen „syn“). Nárok na oba důchody a jejich výplatu trval z důvodu studia syna.
8. Rozhodnutím ze dne 1. 9. 2016 byl účastníci řízení podle ust. § 56 odst. 1 písm. a) zdp od 14. 9. 2016 odňat vdovský a sirotčí důchod pro syna s odůvodněním, že dne 31. 8. 2016 ukončí soustavnou přípravu na budoucí povolání a nebylo prokázáno, zda splňuje některou z podmínek nezaopatřenosti dítěte dle ust. § 20 odst. 4 nebo 5 zdp a na straně účastnice řízení nebylo prokázáno, zda splňuje nadále podmínky nároku na vdovský důchod z jiného důvodu než z důvodu péče o uvedené dítě.
9. Dne 1. 9. 2016 doložil syn prostřednictvím MSSZ Brno potvrzení o studiu na Střední zdravotnické škole a současně požádal o výplatu důchodu pod jeho rodným číslem a o zasílání důchodu na jeho vlastní účet.
10. Rozhodnutím ze dne 14. 10. 2016 byl synovi účastnice řízení přiznán podle ust. § 56 odst. 1 písm. b) zdp od 14. 9. 2016 sirotčí důchod a v souladu s ust. § 118 odst. 2 zopsz byla zařízena výplata sirotčího důchodu na jeho účet.
11. Rozhodnutím z téhož dne byl účastníci řízení znovu přiznán vdovský důchod od 14. 9. 2016 podle ust. § 56 odst. 1 písm. b) zdp. Rozhodnutím ČSSZ, č. j. R5.4.2018-427/575 525 2184 ze dne 25. 4. 2018 byl účastníci řízení přiznán od 25. 1. 2018 starobní důchod podle ust. § 29 odst. 1 zdp a byl sloučen s polovinou procentní výše vdovského důchodu.
12. Z uvedeného přehledu je patrné, že až do 13. 9. 2016 byla výplata sirotčího důchodu uskutečňována k rukám účastnice řízení spolu s vdovským důchodem. Teprve od

14. 9. 2016 začala být výplata vdovského a sirotčího důchodu prováděna odděleně na základě rozhodnutí ze dne 14. 10. 2016.

13. Dne 15. 12. 2017 byla MSSZ Brno upozorněna na to, že syn účastnice řízení nestuduje, a tedy výplata pozůstalostních dávek důchodového pojištění je vyplácena neoprávněně. MSSZ Brno po přeshetření průběhu doby studia syna zjistila, že syn byl studentem denní formy studia v době od 1. 9. 2012 do 31. 8. 2014 a v době od 1. 9. 2016 do 1. 10. 2016.

14. Na uvedené oznámení ČSSZ reagovala napadeným rozhodnutím.

15. Na základě námitek účastnice řízení a přiložených ověřených dokladů o studiu syna na, na a ČSSZ znovu posoudila nárok účastnice řízení na vdovský a sirotčí důchod a jejich výplatu.

16. Z obsahu uvedených dokladů má ČSSZ za prokázané (oproti předchozím závěrům, na jejich základě bylo vydáno napadené rozhodnutí) trvání studia syna v denní formě v období od 1. 12. 2012 do 31. 8. 2014, od 1. 9. 2014 do 30. 9. 2015, od 2. 10. 2015 do 30. 11. 2015 a od 1. 9. 2016 do 1. 10. 2016, proto stanovila novou výši přeplatku na vdovském a sirotčím důchodu, a to za období od 14. 12. 2015 (tj. od splátky důchodu splatné v prosinci 2015) do 31. 8. 2016 a novou výši přeplatku na vdovském důchodu za období od 2. 10. 2016 do 24. 1. 2017 a dále též výši přeplatku vzniklého výplatou jednorázového příspěvku důchodci podle zákona č. 381/2015 Sb. (k vdovskému a k sirotčímu důchodu za únor 2016).

17. Výše přeplatku na vdovském a sirotčím důchodu za období od 14. 12. 2015 do 31. 8. 2016 a jednorázového příplatku podle zákona č. 381/2015 Sb. činí 115.471 Kč (za období od 14. 12. 2015 do 13. 1. 2016 bylo vyplaceno na vdovském důchodu 7.182 Kč a na sirotčím důchodu bylo vyplaceno 6.226 Kč). V lednu 2016 bylo vyplaceno na vdovském důchodu 7.182 Kč a na sirotčím důchodu bylo vyplaceno 6.226 Kč. V období od 14. 1. 2016 se vyplácel vdovský důchod ve výši 7.222 Kč měsíčně a sirotčí důchod se vyplácel ve výši 6.266 Kč. V únoru 2016 byla zvlášť vyplacena částka 2.400 Kč na jednorázovém příplatku k sirotčímu důchodu ve výši 1.200 Kč a k vdovskému důchodu ve výši 1.200 Kč. Výše přeplatku na vdovském důchodu za období od 2. 10. 2016 do 24. 1. 2017 činí 27.283 Kč (v období od 2. 10. 2016 do 13. 1. 2017 se vyplácel vdovský důchod ve výši 7.222 Kč měsíčně a od 14. 1. 2017 se vyplácel vdovský důchod ve výši 7.438 Kč měsíčně).

18. Celková výše přeplatku, vzniklého v důsledku výplaty vdovského a sirotčího důchodu a poskytnutého jednorázového příplatku k vdovskému a sirotčímu důchodu za označené období činí 145.154 Kč.

19. Vzhledem k tomu, že rozhodnutím ze dne 5. 4. 2018 byl účastnici řízení přiznán podle ust. § 29 odst. 1 zdp od 25. 1. 2018 starobní důchod, vznikl jí za období od 25. 1. 2018 do 13. 6. 2018 nárok na doplatek důchodu ve výši 45.113 Kč a tento byl dle ust. § 115a odst. 1 písm. a) zopsz použit na úhradu přeplatku na důchodu, takže žalobkyni zbývá k doplacení ČSSZ 100.041 Kč.

20. Žalovaná pak uvedla, že při rozhodování o stanovení přeplatku na vdovském a sirotčím důchodu a o uložení povinnosti účastníci řízení k jeho úhradě se ČSSZ řídila příslušnými ustanoveními zákona o důchodovém pojištění a zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení.
21. Podle § 49 odst. 2 ve spojení s odst. 1 zdp má vdova nárok na vdovský důchod po manželu, který byl poživatelem starobního nebo invalidního důchodu nebo splnil ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod stanovené v § 29 nebo § 31 odst. 1 anebo zemřel následkem pracovního úrazu. Podle § 50 odst. 1 zdp náleží vdovský důchod po dobu jednoho roku od smrti manžela. Podle odst. 2 citovaného ustanovení má po uplynutí doby uvedené v odst. 1 vdovec nárok na vdovecký důchod, jestliže a) pečuje o nezaopatřené dítě
22. Podle § 52 odst. 1 zdp má nárok na sirotčí důchod nezaopatřené dítě, pokud zemřel rodič (osvojitel) dítěte nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu o svěření dítěte do jiné osoby nebo do společné výchovy manželů, pokud tyto osoby splnily podmínky potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na důchod starobní, anebo zemřeli následkem pracovního úrazu.
23. Definici nezaopatřeného dítěte stanoví ust. § 20 odst. 3 zdp. Podle tohoto ustanovení se rozumí nezaopatřeným dítětem dítě do skončení povinné školní docházky a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, nebo z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopno vykonávat výdělečnou činnost.
24. Pojem soustavná příprava dítěte na budoucí povolání, resp. co lze za soustavnou přípravu dítěte na budoucí povolání považovat, je upraveno v § 21 až 23 zdp.
25. Podle § 21 odst. 1 písm. a) zdp se za soustavnou přípravu dítěte na budoucí povolání pro účely tohoto zákona považuje studium na středních a vysokých školách v České republice, s výjimkou dálkového, distančního, večerního a kombinovaného studia, je-li dítě v době takového studia výdělečně činn alespoň v rozsahu uvedeném v § 27 nebo pobírá-li podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci a studia po dobu výkonu vojenské základní (náhradní) služby, civilní služby nebo za trvání služebního poměru příslušníků ozbrojených sil; za studium na středních a vysokých školách v České republice se považuje též studium na středních a vysokých školách v cizině, pokud podle rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je postaveno na roveň studia na středních a vysokých školách v České republice.

26. Podle § 50 odst. 1 zopsz je oprávněný nebo jiný příjemce dávky důchodového pojištění povinen písemně ohlásit plátcí dávky do 8 dnů skutečnosti rozhodné pro trvání nároku na dávku, její výši a výplatu nebo poskytování.
27. Podle § 64 odst. 1 zdp je příjemcem důchodu oprávněný nebo jeho zákonný zástupce nebo opatrovník anebo zvláštní příjemce. Kdo je zvláštním příjemcem, stanoví zvláštní zákon.
28. Podle ust. § 118 odst. 1 písm. b) zopsz stanoví, že zvláštním příjemcem dávky důchodového pojištění je občan, kterému byl sirotčí důchod vyplácen do dne nabytí svéprávnosti dítěte, a to od tohoto dne. Dle ust. odst. 2 občan uvedený v odst. 1 písm. b) nebo oprávněný může kdykoliv po nabytí svéprávnosti požádat plátce dávky důchodového pojištění, aby dávka byla již vyplácena do rukou oprávněného; neučiní-li tak, vyplácí se dávka i nadále dosavadnímu příjemci.
29. Podle ust. § 118a odst. 1 zopsz platí, že byl-li důchod vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, protože příjemce důchodu nesplnil některou jemu uloženou povinnost, přijal důchod nebo jeho část, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, nebo vědomě jinak způsobil, že důchod nebo jeho část byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, má plátce důchodu vůči příjemci důchodu nárok na vrácení, popř. náhradu nesprávně vyplacené částky.
30. Jak ze shora uvedeného vyplývá, výplata sirotčího důchodu pro syna byla účastnici řízení prováděna k jejím rukám až do 13. 9. 2016, což znamená, že byla odpovědná jako příjemce důchodu spolu s vdovským důchodem za vznik přeplatku i na sirotčím důchodu. Nelze proto souhlasit s její námitkou, že nemohla vznik přeplatku zavinit, když syn byl již zletilý, a že nebyla jeho zákonným zástupcem, kterému by jakékoliv školské zařízení umožnilo za syna jednat a nechávat si vystavovat potvrzení o studiu, či se o jeho studiu bez jeho souhlasu informovat. Účastnice řízení jako příjemce důchodu měla dle citovaného ust. § 118 odst. 1 zopsz přinejmenším možnost od zletilosti syna, to je po datu 30. 6. 2014 požádat o zařízení výplaty sirotčího důchodu k jeho rukám. V takovém případě by nenesla odpovědnost za vznik přeplatku na sirotčím důchodu. Z rozhodnutí ČSSZ a s korespondencí byla účastnice řízení jako dlouholetá poživatelka pozůstalostních dávek obeznámena s podmínkami nároku na sirotčí důchod a na vdovský důchod. Měla a mohla si tedy být vědoma skutečnosti, že pokud nepředložila potvrzení o faktickém studiu syna, nebylo na jisto prokázáno, že syn je nezaopatřeným dítětem a že trvají podmínky pro nárok na sirotčí důchod a na vdovský důchod.
31. K námitce účastnice řízení, že na její straně nebyla naplněna subjektivní ani objektivní odpovědnost za údajný přeplatek a nelze na základě ust. § 118a odst. 1 zopsz uplatňovat na ni jako na příjemci důchodu přeplatek, ČSSZ uvedla.
32. Základními předpoklady vzniku právní odpovědnosti za přeplatek na dávce ve smyslu shora citovaného ust. § 118a zopsz je obecně existence porušení právní povinnosti, přeplatek na dávce vyplacené neprávem nebo ve vyšší částce než

náležela a příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a následkem, tj. vznikem přeplatku na dávce. Podle závěru Nejvyššího správního soudu obsaženého v odůvodnění rozsudku NSS ze dne 26. 5. 2010, č. j. 3Ads 35/2010-54, kterým byl zrušen rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 7. 10. 2009, č. j. 41Cad 94/2009-26 je třeba chápat ust. § 118a odst. 1 jako alternativní skutkové podmínky, z nichž alespoň jedna musí být splněna pro vznik odpovědnosti za přeplatek na důchodu. Těmito podmínkami jsou „nesplnění uložené povinnosti“, „přijetí důchodu či jeho části při vědomí jeho neoprávněného vyplacení“ nebo „jiné vědomé způsobení vzniku přeplatku“. Z výše uvedeného a dalších skutečností NSS v citovaném rozsudku vyvozuje úvahu, že pro naplnění prvku zavinění postačí pouze zavinění z nedbalosti, nikoliv v úmyslné formě.

33. Protiprávní jednání účastnice řízení spatřuje ČSSZ v tom, že přijala splátky vdovského a sirotčího důchodu při vědomí jeho neoprávněného vyplacení. ČSSZ dále uvádí, že z pohledu ustálené judikatury se jedná o skutkovou podstatu subjektivní odpovědnosti, ve formě nevědomé nedbalosti. Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 1. 2013, č. j. 8As 34/2012-35 u této formy zavinění musí být naplněny kumulativně dva znaky. Prvním z nich je, že účastnice řízení nevěděla, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem. Správní orgány musí prokázat i druhý znak nevědomé nedbalosti, tedy musí zjistit, zda účastnice řízení vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům měla a mohla vědět, že porušuje zákonem stanovenou povinnost. V rámci naplnění tohoto druhého znaku nevědomé nedbalosti se tedy vychází z možné, nikoli reálné znalosti. Ta se zkoumá na základě objektivních okolností spojených se skutkem a subjektivních dispozic konkrétního účastníka řízení, ale současně i možnost předvídat způsobení poruchy nebo ohrožení zájmu chráněného zákonem.
34. Ze shromážděných podkladů, stejně jako z tvrzení účastnice řízení lze dovodit, že povinnost uloženou předpisy důchodového pojištění dostatečně neplnila a svou úlohu zvláštního příjemce sirotčího důchodu požíkala ryze formálně. Účastnice řízení v pozici zvláštního příjemce důchodu měla udržovat se synem kontakt tak, aby měla vědomost, zda navštěvuje školu, zvláště je-li od této skutečnosti podmíněn i nárok na její vdovský důchod (ze spisové evidence je patrné, že potvrzení o studiu syna pro další výplatu důchodů zaslala účastnice řízení jakožto příjemce důchodu prostřednictvím MěSSZ Brno pouze třikrát, a to dne 23. 5. 2011, 5. 9. 2012 a 1. 9. 2016.
35. Škodlivým následkem je pak vznik přeplatku na dávkách vdovského a sirotčího důchodu a jednorázového příplatku k důchodu za období od 14. 12. 2015 do 31. 8. 2016 a od 2. 10. 2016 do 24. 1. 2017 na vdovském důchodu. Tyto dávky byly účastnici řízení vyplaceny, ačkoliv jí dle příslušných zákonných ustanovení nenáležely.
36. Další podmínkou vzniku odpovědnosti příjemce dávky je existence příčinné souvislosti mezi zaviněným porušením právní povinnosti a vznikem přeplatku. Z výše uvedeného je zřejmá příčinná souvislost mezi jednáním účastnice řízení a vznikem přeplatku na dávce důchodového pojištění. Příčinná souvislost mezi

protiprávním jednáním účastnice řízení a vznikem přeplatku ČSSZ spadá ve skutečnosti, že přijetím dávek důchodového pojištění, které jí prokazatelně nenáležely a jejich následným nevrácením plátcí, zapříčinila vznik přeplatku ve výši 145.154 Kč.

37. V písemném vyjádření k žalobě žalovaná konstatuje v podstatě stejné skutečnosti jako v odůvodnění svého rozhodnutí.
38. Z tohoto vyjádření soud cituje, že dle žalované žalobkyně si byla dobře vědoma, že jí byl nárok na vdovský důchod po uplynutí jednoho roku přiznán jen z titulu péče o nezaopatřené dítě, což prokazovala zasíláním potvrzení školy o jeho studiu. Žalovaná upozornila, že potvrzení, které k prokázání studia žalovaná žalobkyni poskytla, obsahovala podmínky pro nárok na vdovský a sirotčí důchod. Stěžejní je tedy pro předmětnou věc prokázání, že syn žalobkyně je nezaopatřeným dítětem, jak má na mysli ust. § 20 odst. 3 zdp. Rozhodnutí syna o zasílání sirotčího důchodu pod jeho rodným číslem ani dosažení jeho zletilosti nevyvazovalo žalobkyni z odpovědnosti prokázat, že syna lze považovat stále za nezaopatřené dítě. Pokud žalobkyně od této povinnosti upustila, nezachovala potřebnou míru opatrnosti a bez racionálního důvodu předpokládala, že může po právu pobírat vdovský důchod, i když si nemohla být jistá, že syn nezaopatřeným dítětem stále je.
39. Na vyjádření žalované žalobkyně reagovala replikou z 8. 3. 2019, v níž opětovně zdůraznila, že trvá na tom, že nevěděla, vědět nemohla, nemohla předpokládat a ani jinak vědomě nemohla přeplatek způsobit a dávky sirotčího a vdovského důchodu byly používány ve prospěch syna, nebyla tedy naplněna subjektivní ani objektivní odpovědnost za údajný přeplatek a proto nelze na základě ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., uplatňovat na příjemci nárok na vrácení důchodu.
40. Co se týče irelevantní argumentace strany žalované, že „na svůj účet ponechala i nadále zasílat synův sirotčí důchod“, tak to nedokazuje, že věděla o tom, že by dávky sirotčího a vdovského důchodu byly vypláceny neoprávněně.
41. To, že syn sirotčí důchod pobírá, věděla i ze skutečnosti, že jí byl od ČSSZ zasílán důchod vdovský. Synův sirotčí důchod jí byl zasílán na účet z praktických důvodů, avšak pouze část předmětného období, později si syn nechal sirotčí důchod již zasílat na svůj účet. Tato argumentace žalované tedy nedokazuje ničeho.
42. Žalobkyně pak v replice uvedla, že byla již aktuálně informována synem o jeho studiu, proto je si i vědoma, že syn splňoval podmínky pro nárok na sirotčí důchod pouze část předmětného období a souhlasí se skutečností, že vyčíslený přeplatek za jeho sirotčí důchod bylo nutné ČSSZ vrátit. Protože syn nedisponoval pro vrácení přeplatku částkou 72.992 Kč, požádal ČSSZ o splátkový kalendář, avšak byl mu zamítnut. Syn není výdělečně činný a nadále se pokouší své studium dokončit, žalobkyně pobírá pouze starobní důchod, a proto musela přistoupit k jediné možnosti, a to vzít si půjčku a jít tak za syna jeho přeplatek ČSSZ vrátit. Učinila tak, uhradila částku ve výši 72.992 Kč a k dnešnímu dni tedy ČSSZ nevrácený přeplatek za syna D. již neeviduje.

43. Nesouhlasí však s tím, že má ČSSZ za zmíněných skutečností nárok na vrácení vdovského důchodu, protože jak již uvedla, nadále trvá na skutečnosti, že by byly důchody vypláceny neprávem nevěděla, vědět nemohla, nemohla předpokládat ani jinak vědomě nemohla přeplatek způsobit.
44. Krajský soud v Brně měl k dispozici dávkový spis, v němž jsou obsažena všechna rozhodnutí, která uvádí žalovaná ve svém rozhodnutí ze dne 5. 10. 2018, tedy v rozhodnutí o vrácení přeplatku na dávkách (rozhodnutí o přiznání sirotčího i vdovského důchodu, rozhodnutí o odnětí těchto dávek, rozhodnutí o přiznání starobního důchodu žalobkyni, sdělení ČSSZ o skutečnosti, že syn žalobkyně není studentem, potvrzení středních škol o období, kdy syn žalobkyně studoval na středních školách ...).
45. Soud tedy uvádí, že všechny podklady při vydání rozhodnutí ČSSZ měla k dispozici, neboť, jak soud uvedl, jsou součástí dávkového spisu.
46. Krajský soud v Brně ve věci nařídil jednání na 15. 5. 2019, neboť to byla žalobkyně, kdo žádal, aby ve věci bylo nařízeno soudní jednání.
47. Žalobkyně se však k nařízenému jednání nedostavila.
48. U tohoto jednání přítomný zástupce žalované uvedl, že zatím neví o tom (žádné potvrzení se v dávkovém spise ani v soudním spise zatím nenachází), že by žalobkyně uhradila částku 72.992 Kč, jak uvádí ve své replice k vyjádření žalované. Žalovaná na své žalobě trvá, pokládá ji za důvodnou, a to z toho důvodu, že syn žalobkyně D. T. v uvedeném období nestudoval na střední škole, nepřipravoval se tedy na budoucí povolání, nebyl nezaopatřeným dítětem, proto byly naplněny zákonné podmínky pro vrácení přeplatku ze strany žalobkyně, protože ta byla příjemkyní jak vdovského důchodu, tak sirotčího důchodu pro svého syna, oba důchody byly zasílány na její účet a v daném případě tedy zcela jednoznačně byly naplněny podmínky ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. pro vrácení přeplatku. Pokud by v současné době byla situace taková, že žalobkyně již žalované zaplatila částku 72.992 Kč, pak by žalovaná po žalobkyni nevymáhala celou částku, která je uvedeno v přezkoumávaném rozhodnutí žalované, ale od požadované částky by částku 72.992 Kč odečetla. Žaloba je však důvodná, což dle zástupce žalované vyplývá i z repliky žalobkyně, když už tím, že „snad“ zaplatila žalobkyně žalované částku 72.992 Sb., sama uznala, že požadavek žalované je důvodný a v souladu se zákonem. Z těchto důvodů je žalovaná přesvědčena o tom, že žaloba žalobkyně by měla být zamítnuta jako nedůvodná.

Posouzení věci krajským soudem.

Žaloba není důvodná.

49. Podle § 50 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb. vdovský důchod náleží po dobu 1 roku od smrti manžela.

50. Podle odst. 2 § 50 po uplynutí doby uvedené v odst. 1 má vdova nárok na vdovský důchod, jestliže

- a) pečuje o nezaopatřené dítě,
- b) pečuje o dítě, které je závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II. (středně těžká závislost) nebo stupni III. (těžká závislost) nebo stupni IV. (úplná závislost),
- c) pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela, který s ní žije v domácnosti a je závislý na pomoci jiné osoby ve stupni II. (středně závislost) nebo stupni III. (těžká závislost) nebo stupni IV. (úplná závislost),
- d) je invalidní ve III. stupni, nebo
- e) dosáhla alespoň věku o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk stanovený podle § 32 pro muže stejného data narození nebo důchodového věku, je-li důchodový věk nižší.

51. Podle odst. 3 § 50 dítětem podle odst. 2 písm. a) a b) se rozumí dítě, které má po zemřelém nárok na sirotčí důchod, a dítě, které bylo v rodině zemřelého vychováno, jde-li o vlastní (osvojené) dítě vdovy nebo bylo-li dítě alespoň jedním z nich převzato do dne smrti manžela do péče nahrazující péči rodičů.

52. Podle § 20 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb. za nezaopatřené dítě se pro účely tohoto zákona považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže

- a) se soustavně připravuje na budoucí povolání (§ 21 až 23),
- b) se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, nebo
- c) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat výdělečnou činnost.

53. Z podkladů založených v dávkovém spise vyplývá, že žalobkyně pobírala po uplynutí 1 roku od smrti manžela dál vdovský důchod, neboť pečovala o nezaopatřeného syna, který se soustavně připravoval po skončení povinné školní docházky na budoucí povolání studiem na střední škole.

54. Z podkladů pak vyplývá, že příjemkyní jak vdovského důchodu, tak sirotčího důchodu syna D. byla žalobkyně, kdy výplata obou důchodových dávek byla zasílána k jejím rukám, až do 13. 9. 2016, kdy syn D. požádal o zařízení výplaty sirotčího důchodu k jeho rukám.

55. Podle § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, v platném znění, jestliže důchod byl vyplacen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, protože příjemce důchodu nesplnil některou jemu uloženou povinnost, přijal důchod nebo jeho část, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že byl vyplacen neprávem nebo ve vyšší částce, než náležel, nebo vědomě jinak způsobil, že důchod nebo jeho část byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce, než

náležel, má plátce důchodu vůči příjemci důchodu nárok na vrácení, popř. náhradu nesprávně vyplacené částky.

56. Žalobkyně poukazovala na to, že poté, kdy syn nabyl již zletilosti a žalobkyně nebyla již jeho zákonnou zástupkyní, vůbec nevěděla, že syn řádně nestuduje, vědět to nemohla, nemohla to ani předpokládat a ani jinak vědomě nemohla přeplatek způsobit, a to z toho důvodu, že po dosažení zletilosti syna D. již neměla právo žádat školské zařízení, aby za syna jednala a nechávala si vystavovat potvrzení o studiu, či se o jeho studiu bez jeho souhlasu informovat.
57. Namítala tedy, že v jejím případě podmínky ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. splněny nebyly, později pak uvedla, že až dodatečně se dozvěděla o tom, že v inkriminované době syn řádně nestudoval a protože syn sám nedisponoval žádnými prostředky pro vrácení přeplatku, za jeho osobu vrátila ČSSZ 72.992 Kč, trvala však na tom, že pokud jde o její osobu, s vrácením přeplatku vdovského důchodu nesouhlasila, neboť jak uvedla výše, nevěděla, vědět nemohla, nemohla předpokládat a ani jinak vědomě nemohla přeplatek způsobit.
58. Krajský soud v Brně odkazuje na rozsudek Nejvyššího správního soudu, č. j. 3Ads 35/2010-54, z něhož cituje.
59. *K ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., Nejvyšší správní soud uvedl, že schéma tohoto odpovědnostního vztahu je tvořeno alternativními skutkovými podmínkami, z nichž alespoň jedna musí být splněna pro vznik odpovědnosti za přeplatek na důchodu (tj. „nesplnění uložení povinnosti“, „přijetí důchodu či jeho části při vědomí jeho neoprávněného vyplacení“, „jiné vědomé způsobení vzniku přeplatku“). Ačkoliv citované ustanovení zde výslovně neužívá pojem „zavinění“ ani výslovně nehovoří o žádné z jeho forem (tj. úmyslu či nedbalosti), je z jeho jazykového a logicko-systematického výkladu jednoznačně patrné, že odpovědnost oprávněné osoby, příjemce dávky je tzv. subjektivní odpovědností. K tomuto závěru ostatně dospěl krajský soud v nyní posuzovaném i předešlých řízeních a stěžovatelka ho výslovně nerozporovala.*
60. *V daném případě se tedy jedná o odpovědnostní vztah, jehož prvky jsou 1) protiprávní jednání příjemce důchodu spočívající v porušení některé z jeho zákonných povinností; 2) škodlivý následek; 3) kauzální nexus mezi jednáním příjemce důchodu a škodlivým následkem a konečně 4) zavinění jako psychický vztah příjemce důchodu ke vzniku přeplatku.*
61. *Nejvyšší správní soud považuje otázku zavinění v dané věci za klíčovou a podotýká, že ani zákon č. 582/1991 Sb., ani další předpisy práva sociálního zabezpečení nedefinují zvláště pojem zavinění. Proto je při práci s tímto pojmem třeba vycházet z jeho obecného právního významu, který je legálně definován pouze trestním právem hmotným a používá se na základě analogie iuris a širokého doktrinního praktického konsensu v celém právním řádu. Z výkladu citovaného ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. a jeho účelu vyplývá, že pro naplnění prvku zavinění postačí pouze zavinění v nedbalostní, nikoliv úmyslné formě (srov. dikci „musel z okolností předpokládat“). Z dikce uvedeného ustanovení přitom neplyne, zda prvek zavinění musí být prokázán*

stěžovatelkou, ale ani to, že by se splnění všech ostatních prvků vzniku odpovědnostního právního vztahu presumoval, neboť zákon č. 582/1991 Sb. neobsahuje žádné ustanovení umožňující exkulpaci (tj. vyvinění) příjemce důchodu z povinnosti vrátit vzniklý přeplatek. Z uvedeného lze usuzovat, že naplnění všech jejích prvků vzniku odpovědnosti za přeplatek musí zkoumat ex offio stěžovatelka, neboť řízení o stanovení povinnosti vrátit přeplatek se vede z vlastního podnětu správního orgánu. Jak bylo ovšem výše naznačeno, citované ustanovení § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. obsahuje vícero dílčích skutkových podstat vzniku odpovědnosti za přeplatek, přičemž ne u všech z nich lze výkladem dovodit nutnost prokazování prvků zavinění. V souzené věci je však relevantní ta skutková podstata, v níž je zavinění alespoň ve formě nedbalosti implicitně obsaženo (srov. dikci „musel z okolností předpokládat“). Při posuzování zákonnosti rozhodnutí stěžovatelky je třeba hodnotit, zda je v jejím odůvodnění postaveno na jisto, že byly naplněny všechny uvedené prvky odpovědnostního schématu odpovědnosti za přeplatek na vdoveckém důchodu.

62. Krajský soud se v nyní posuzovaném případě ztotožnil se stanoviskem žalované, že v případě žalobkyně bylo postaveno najisto, že byly naplněny všechny uvedené prvky odpovědnostního schématu odpovědnosti za přeplatek na vdoveckém důchodu.
63. Soud pak uvádí, že žalobkyně nezpochybňovala ani výši vdovského ani sirotčího důchodu, období, za které byl vyplácen s tím, že až do 13. 9. 2016 byla příjemkyní obou důchodových dávek žalobkyně, tedy v období před dosažením zletilosti syna D., ale i po dosažení zletilosti, do doby než požádal žalovanou, aby byl sirotčí důchod zasílán k jeho rukám. I po tomto datu však byla žalobkyně nadále příjemkyní dávky vdovského důchodu, který nadále byl zasílán na její účet.
64. Trvala však na tom, že nevěděla, vědět nemohla, nemohla předpokládat a ani jinak vědomě nemohla přeplatek způsobit, s čímž však soud nemůže souhlasit.
65. Žalobkyně věděla, že po roce od úmrtí jejího manžela jí byl vdovský důchod vyplácen pouze z titulu péče o nezaopatřené dítě, tedy o syna D., který po ukončení základní školní docházky začal studovat na střední škole.
66. Soud však nesouhlasí s tvrzením žalobkyně, že po dosažení 18. roku věku syna se již nemohla o studiu svého syna informovat, neboť nebyl již nezletilý, nebyla tedy jeho zákonnou zástupkyní a právě z těchto důvodů již nemohla vědět, zda syn pokračuje řádně ve studiu či nikoliv, a dozvěděla se to až v průběhu soudního řízení. Tedy dozvěděla se až v průběhu soudního řízení, ve kterém období nebyl syn D. nezaopatřeným dítětem, neboť nestudoval.
67. Soud však má, stejně jako žalovaná, za to, že vzhledem k tomu, že i po dosažení zletilosti syna D. žalobkyně věděla, že nárok na vdovský důchod a syn nárok na sirotčí důchod mají pouze v případě, že syn řádně studuje na střední škole, neboť od řádného studia syna se odvozoval i nárok žalobkyně na vdovský důchod po uplynutí 1 roku od smrti manžela. Soud proto má za to, že žalobkyně skutečně nezachovala potřebnou míru opatrnosti a bez racionálního důvodu předpokládala,

že může pobírat v souladu se zákonem vdovský důchod, i když si nemohla být jista, že její syn řádně studuje a že je tedy stále nezaopatřeným dítětem.

68. Z odůvodnění rozhodnutí žalované vyplývá, že potvrzení o studiu syna zaslala žalobkyně prostřednictvím MěSSZ Brno pouze 3x (v jednom případě i po dosažení zletilosti syna) a tedy, za situace, kdy byla příjemkyní obou dávek, tj. vdovského i sirotčího důchodu syna D. a pak naplnila prvky odpovědnostního vztahu, kdy došlo z její strany k zavinění z nedbalosti, tedy k zavinění v tom smyslu, že jí byl vyplacen přeplatek na vdovském důchodu a sirotčím důchodu syna D. a také jednorázové příspěvky dle zákona č. 381/2015 Sb. k vdovskému důchodu ve výši 1.200 Kč a sirotčímu důchodu ve stejné výši v únoru roku 2016, když vzhledem k výplatě uvedených dávek měla být mnohem bdělejší a situaci ohledně studia syna řádně sledovat.
69. Soud uvádí, že již z podání žalobkyně (replika na vyjádření žalované) vyplývá, že žalobkyně si zavinění ve formě nedbalosti vědoma byla, když, jak sama uvedla, již zaslala ČSSZ přeplatek na sirotčím důchodu syna D. ve výši 72.992 Kč, protože dodatečně zjistila, že řádně nestudoval.
70. Soud tedy po posouzení všech okolností daného případu dospěl k závěru, že v případě žalobkyně byly naplněny podmínky ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., ve formě nedbalostního zavinění způsobila, že vznikl přeplatek na této dávce ve výši 145.154 Kč (výši jednotlivých dávek, jak soud již uvedl, žalobkyně nezpochybňovala) a proto po právu byla zavázána k navrácení této částky.
71. Pokud žalobkyně by skutečně již zaplatila částku 72.992 Kč (k datu rozhodování soud neměl o tomto žádný podklad), nebude žalovaná po žalobkyni požadovat celou částku uvedenou v rozhodnutí žalované ze dne 5. 10. 2018, tj. částku 145.154 Kč, ale sníženou o částku již zaplacenou.
72. Soud tedy dospěl k závěru, že žaloba žalobkyně důvodná není a proto ji dle ust. § 78 odst. 7 soudního řádu správního (dále jen „s.ř.s.“) zamítl.
73. Výrok o nákladech řízení se opírá o ust. § 60 odst. 1, 2 s.ř.s. Žalobkyně ve věci neměla úspěch, náklady řízení jí proto přiznány nebyly, žalovaná nemá právo na náhradu nákladů řízení ze zákona.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno, ve dvojím vyhotovení. V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj

jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Brno 15. května 2019

JUDr. Jana Kubenová, v. r.
samosoudkyně